

A GYERMEKNEVELÉS HÁZTARTÁSIMUNKA-KÖLTSÉGE*

GÁBOS ANDRÁS – SEBŐK CSILLA

Tanulmányunkban először néhány általános módszertani szempontot tekintünk át, majd bemutatjuk a gyermeknevelés háztartásimunka-költségeinek általunk követett, de alapvetően a már meglévő magyarországi tapasztalatokra támaszkodó becslési eljárását. Ennek során először a gyermeknevelés céljából végzett háztartási munka mennyiségével, majd annak árval foglalkozunk. Végül a rendelkezésünkre álló adatok segítségével megbecsljük a gyermekek nevelésére fordított nem fizetett munka értékét.

Adatbázisként a Központi Statisztikai Hivatal 1999/2000. évi Életmód-időmérleg-felvételét használjuk. Ahhoz, hogy a szülők gyermekük felnevelésére fordított költségeit meghatározzuk, olyan adatállományra volt szükségünk, mely a háztartások szintjén is tartalmaz információkat a gyermekneveléssel kapcsolatos tevékenységek időmennyiségéről. A 2000. évi tavaszi periódusban a KSH egy 3227 háztartást tartalmazó mintán olyan szerkezetben gyűjtött információkat, amely kielégítette a kutatásunk céljait.¹ A tanulmányban részletesen is ismertetjük azt az eljárást, mellyel a gyermeknevelésre fordított időmennyiséget háztartásszinten becsültük. Számításaink során gyermeknek tekintettünk minden 18 éves vagy fiatalabb háztartástagot, akit az adatállomány családi állás változója gyermekként regisztrált.²

TÁRGYSZÓ: Időmérleg-felvétel. Háztartásimunka-költség. Gyermeknevelés.

A modern jóléti államokban a gyermek, pontosabban annak majdani közteherviselési képessége, közjószág. A gyermeknevelés költségei egyéni szinten, míg a hasznok részben társadalmi szinten jelentkeznek. A gyermeket nem nevelők olyan juttatásokat is kapnak, például nyugdíjat vagy időskori egészségügyi ellátást, amelyhez csak gyermekvállalás (vagy szélsőséges esetben munkaerőimport) útján lehet hozzájutni. Vagyis a gyerme-

* A tanulmány elkészítését a Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program (2002/5/62) támogatta. A kutatás korábbi fázisaihoz hozzájárult még a Miniszterelnöki Hivatal és az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium jogelődje. A szerzők köszönetet mondanak *Gál Róbert Ivánnak* (TÁRKI), akitől a kutatás ötlete származik, *Szép Katalinnak* (KSH), *Sik Endrénének* (KSH), *Szivós Péternek* (TÁRKI), *Havasi Évának* (KSH), *Falussy Bélának* (KSH), *Nagy Gyulának* (BKÁE), *Márki Lászlónak* (NOE), valamint *Morvayné Bajai Zsuzsannának* (NOE) a kutatást segítő tanácsaikért. Az esetleges hibáért kizárólag a szerzők tartoznak felelősséggel.

¹ Az adatfelvétel módszeréről a Függelékben szólunk bővebben. Az adatfelvétel részletes módszertani dokumentációját lásd: *Falussy* [2001b].

² Jogosan lehet érvelni emellett, hogy a gyermekek definiálásakor használt életkort 24 évre emeljük a felsőfokú tanulmányaikat folytatók esetében, hiszen e gyermekek esetében is számolhatunk úgy háztartási munkából, mint fogyasztásból származó költségekkel.

ket vállalók és nem vállalók között láthatatlan újraelosztás zajlik. A társadalom, a gyermeket nevelőknek juttatott jóléti ellátások és szolgáltatások (családtámogatások, oktatási és gyermekegészségügyi kiadások) révén, részben átvállalja az egyéni költségeket (Gábos [2003a,b]), a rendelkezésre álló számítások alapján az egyenleg így is negatív (Gábos–Gál–Lőrincz [2003]).

Annak megítélése, hogy a felsorolt hátrányok kiegyenlítése érdekében szükséges-e a gyermekes családokat támogatni, nagymértékben függ attól, hogy a gyermeket elsősorban fogyasztási vagy beruházási jószágnak tekintjük-e. Ha ez utóbbi mellett érvelünk, akkor még mindig el kell döntenünk, hogy a gyermek tisztán magánjószágnak vagy részben közjószágnak minősül-e. Az alábbiakban a gyermeket mindenekelőtt beruházási és részben közjószágnak fogjuk fel, bár megállapítjuk, hogy a gyermek vállalása és nevelése tartalmaz fogyasztási elemeket is (Becker [1993]). Az újraelosztás során a gyermeknevelés költségeit olyan mértékben indokolt figyelembe venni, amilyen mértékben a gyermek majd hozzájárul a közterhekhez.

A gyermeknevelés költségeinek négy fontos összetevője van:

- a gyermekek fogyasztása,
- a gyermeknevelésre fordított nem fizetett háztartási munka értéke,
- az anya (illetve a szülők) kieső folyó jövedelme, valamint
- az anya (a szülők) humántőke-vesztésége, amely egy alacsonyabb életpálya-jövedelemben mutatkozik meg (Walker [1995], Becker [1993]).

A következőkben a gyermeknevelés költségeinek második összetevője becslésére, illetve a számszerűsítéséhez vezető eljárás részletes leírására vállalkozunk.³ A gyermeknevelés költségeit tárgyaló szakirodalomban a fogyasztási költség jóval nagyobb hangsúlyt kap, mint a háztartási munka. Ennek értékére nem, vagy csak nagyon kevés figyelmet fordítanak. Mivel azonban a gyermekes szülők, – csupán a gyermek jelenlétéből fakadóan is – olyan teendőket is elvégeznek, melyeket a gyermekkel nem rendelkezők nem, álláspontunk szerint indokolt ezek számbavétele a gyermeknevelés költségei között. Felfogásunk mellett szól, hogy e munka értéke egyébként megjelenik a gyermekek fogyasztására fordított kiadások között, ha azt a szülők a piacon vásárolják meg.

A gyermeknevelésre -gondozásra fordított háztartási munka azonban nemcsak a felépő költségek, hanem a kieső folyó jövedelem oldaláról is megközelíthető. Amennyiben ugyanis a háztartási munka értékének megfelelő részét gyermeknevelési költségnek tekintjük, ez egyúttal a kieső munkakereset megszerzéséhez szükséges időt is magában foglalja. Egy háztartás-gazdaságtani modellben a szülők jövedelmet és időt alkálnak különböző javak előállítására. Dönthetnek arról, hogy t időmennyiséget a munkaerőpiacon töltenek el munkajövedelem megszerzésével, vagy ugyanabban az időkeretben háztartási munkát végeznek (Becker [1993]). Amennyiben a használdozati költség (*opportunity cost*) módszerét követve a háztartási munka idejét a szülő korábbi keresetével árazzuk be, akkor egyben a teljes kieső folyó jövedelmet is figyelembe vesszük. Amennyiben az egyes tevékenységeket külön-külön árazzuk be, úgy a kieső

³ A fogyasztási- és a háztartásimunka-költségek együttes becsléséről, illetve a gyermekek és gyermektelenek közötti újraelosztás mértékéről lásd Gábos–Gál–Lőrincz [2003]. A kieső folyó jövedelemről és a humántőke-vesztéséről lásd Joshi [2002].

folyó jövedelem és a gyermeknevelésre fordított háztartási munka megfelelő részének értéke között különbség mutatkozhat.

ÁLTALÁNOS MÓDSZERTANI SZEMPONTOK

A gyermeknevelés háztartásimunka-költségének becslésekor két módon járhatunk el (*Beneria [1999]*, *Goldschmidt [1993]*, *Goldschmidt-Clermont–Pagnossin-Aligisakis [1995]*, *Sik–Szép [2002]*).

1. A háztartás által előállított termékek, szolgáltatások mennyiségét és árát határozzuk meg (*output* vagy kibocsátás *alapú becslés*).

2. Az előállított termékek, szolgáltatások termeléséhez szükséges erőforrásokat, ebben az esetben a tevékenységekre fordított időt és a tevékenység árát számszerűsítjük (*input* vagy költség *alapú becslés*).⁴

Számításaink során az input alapú eljárást használjuk. Ezek döntően azokra a kísérletekre támaszkodtak, melyek a háztartási termelés nemzeti számlákhoz illesztését célozták (*Holloway–Tamplin [2001]*). A gyermeknevelés költségeinek önálló számszerűsítése céljában eltér a háztartási termelés teljes körű meghatározásától. Az utóbbi a nemzeti gazdaság teljesítményének pontosabb leírására, míg az előbbi a háztartás döntéseinek magyarázatához, illetve a generációk közötti újraelosztás társadalmi szintű hatásainak kezeléséhez nyújt segítséget. Azok a módszertani eljárások azonban, melyek a háztartási termelést a szatellit számlákon keresztül megjelenítik a nemzeti számlák rendszerében, rendkívül hasznosak a gyermeknevelés háztartási munkából származó költségeinek meghatározásakor. Fordítva, a szülők által a gyermeknevelésre fordított munka része a háztartási munkának, utóbbi meghatározásához tehát elengedhetetlen az előbbi ismerete. A tanulmányban nagymértékben támaszkodunk a háztartási termeléssel kapcsolatos kutatások eddigi elméleti és módszertani eredményeire (*Sik–Szép [2002]*).

A GYERMEKNEVELÉSRE FORDÍTOTT IDŐ

A gyermeknevelésre fordított idő mennyiségének kiszámításakor az első lépés annak eldöntése, hogy a háztartásban végzett munkák közül melyek tekinthetők a gyermek nevelése, a gyermekbe való beruházás érdekében végzett termelőtevékenységnek. Ezek körülhatárolásához a vonatkozó szakirodalom az ún. „harmadik szereplő” elvét alkalmazza *Goldschmidt–Clermont* ([1993] 420. old.). A „harmadik szereplő” elvét először *Reid* [1934] fogalmazta meg (*Sik–Szép [2002]* 22–23. old.). Könnyen belátható például, hogy ha gyermekünk mellé bétiszitert vagy nevelőt fogadnánk, akkor az a gyermekfelügyelettel, illetve a gyermekneveléssel összefüggő minden tevékenységet képes lenne ellátni. Nem kérhetünk meg ugyanakkor senkit sem arra, hogy helyettünk megnézzen egy műsort a televízióban vagy kocogjon reggelenként. Egyes esetekben azonban nehezen elválasztható egymástól a termelő- és a személyes tevékenység: a bétiszitter dolgozhat helyettünk, szülői szeretetet, törődést csak az anya vagy az apa „állíthat elő” (*Sik–Szép [2002]* 22–23. old.).

⁴ Az input és output alapú eljárások előnyeiről és hátrányairól magyarul lásd *Sik – Szép* ([2002] 28–29. old.). A háztartások gazdálkodási költségeinek output alapú becslésre lásd *Dalenberg–Fitzgerald–Wicks* [2000]. A két módszer párhuzamos használatát lásd *Aslaksen–Fagerli–Gravningsmyhr* [1998] tanulmányában.

Adataink forrása, az időmérlegnapló módot adott két, egyidőben végzett tevékenység számbavételére. Ezek közül az egyik fő-, a másik melléktevékenységnek minősült. Ez a megoldás több olyan kérdést is felvetett, melyre a gyermeknevelés időtartamának kiszámításához válaszolnunk kellett:

a) A két tevékenység időtartamára vonatkozóan nem áll rendelkezésre külön adat, tehát azt kell feltételeznünk, hogy ezeket ugyanannyi ideig végzik. Továbbá nincs információnk arról, ha valaki esetleg nemcsak két, hanem három vagy több tevékenységet is végez párhuzamosan.

b) Mindezek következményeként el kell döntenünk, hogy a párhuzamos tevékenységek időtartamát miként vegyük figyelembe. Ezt két módon tehetjük meg: vagy csak a főtevékenységet, illetve annak időtartamát rögzítjük, vagy a fő- és melléktevékenységek időtartamát külön-külön számítjuk be. Ez utóbbi azt jelenti, hogy ha egy főtevékenységet 10 percig végeztek és párhuzamosan melléktevékenység is folyt, akkor a melléktevékenységet 10 percnyi önálló tevékenységként kezeljük, tehát a nap 10 percét valójában 20 percnek tüntetjük fel. Ez értelemszerűen odavezet, hogy a nap látszólag több mint 24 órából áll. Bár ez a megközelítés akár éleldegennek is tűnhet, elemzésünk során ezt alkalmaztuk, de közöljük az alternatív eljárással létre jött eredményeit is.

c) A b) pontban vázolt második módszer további információvesztést okoz azzal, hogy csak a főtevékenységhez kapcsolódnak minősítő kódokkal, tehát csak erről tudjuk, hogy kinek a számára végezték. Ezért elemzésünk során a saját háztartás részére végzett főtevékenység mellett azt a melléktevékenységet vettük számításba, amely közvetlen vagy közvetlenül a gyermekneveléshez kapcsolódik, és saját háztartás vagy saját gyermek részére, illetve saját lakásban végzik.

d) Egyes tevékenységekről (a közlekedésről, a várakozásról és sorban állásról) megfelelő minősítő kódok hiányában nem tudjuk, hogy saját háztartás vagy saját gyermek részére végezték-e azokat vagy sem. Ezért az adott tevékenységek vagy tevékenységcsoportok időtartamát olyan arányban vesszük figyelembe, amely megegyezik a saját háztartás célját szolgáló időmennyiségnek a vonatkozó tevékenységre fordított összes időmennyiségen belüli arányával.

Mivel a gyermeket döntően a szülők beruházási jószágának tekintjük, a nevelésével kapcsolatos háztartási munkáknak csak a szülők által elvégzett mennyiségét vesszük figyelembe.⁵ Az adatállomány szerkezetéből adódó probléma, hogy a szülők háztartási munkára, közelebbről gyermeknevelésre fordított ideje háztartásszinten összegződik. Ennek következményeként egy kétszülős családban a gyermekneveléshez kapcsolódó olyan tevékenység, amelyet párhuzamosan mindkét szülő végez, időben megkettőződik. Ezt az eljárást sem elméleti, sem pedig módszertani szempontból nem tartjuk megalapozatlannak, bár úgy véljük, hogy az általunk választott eljárással túlbecsüljük a gyermeknevelésre fordított idő tényleges mennyiségét. A két szülő jelenléte kétszeres odafigyelést, hatékonyabb nevelést jelent, érzelmi többletet adhat a gyermeknek, ráadásul erre az időre mindkét szülő lemond munka- vagy szabadidejének egy részéről. A kétszeres input azonban minden valószínűség szerint nem eredményez kétszeres outputot.

A gyermeknevelési tevékenységek típusai

Tanulmányunkban a gyermeknevelés céljából végzett tevékenységnek három típusát különböztetjük meg. 1. *Közvetlenül* gyermeknevelés céljából végzett tevékenységeket, 2.

⁵ Fontos megjegyezni, hogy a gyermekek, egy bizonyos életkor betöltését követően, rendszeresen vagy esetenként végeznek olyan tevékenységeket, melyek a háztartás termelése szempontjából hasznosak. A gyermekek által végzett háztartási munka értékét a befektetés hozamának tekinthetjük, és mint teljes egészében magánmegtérülést le kellene vonnunk a gyermeknevelés költségeiből. A gyermekek által végzett háztartási munka értékének becslésére az alábbiakban azonban nem vállalkozunk. Az általunk használt adatbázis a tízévesnél idősebb gyermekek esetében erre lehetőséget nyújt, ezért a jövőben erre kísérletet lehet tenni.

a gyermekneveléshez *közvetetten* kapcsolódó tevékenységeket, végül 3. azokat a tevékenységeket, melyek során a szülők egyúttal a gyermek *felügyeletét* is ellátják.⁶ Ezeket az időmérlegnapló alapján nem lehet mindig egyértelműen elhatárolni. Azokat a szabadidős tevékenységeket például, melyekben a gyermekek résztvevőként vannak feltüntetve, sorolhatjuk a közvetlenül gyermeknevelés céljából vagy a gyermekek felügyelete mellett végzett tevékenységek közé is. Az előbbi megoldás mellett szól az az életszerű feltételezés, hogy közös szabadidős tevékenységük során a szülő nem egyszerűen csak felügyeli, hanem aktívan neveli is gyermekét. Ellene vethetjük azonban a résztvevő és a jelenlévő kódok használatával kapcsolatos bizonytalanságokat, amelyek hátráltatják a nevelés és a felügyelet egyértelmű elkülönítését. A gyermekneveléshez közvetlenül kapcsolódó háztartásimunka aránya bizonyára nagyobb annál, mint ha csak a tevékenységkódok alapján jól körülhatárolható gyermeknevelési tevékenységeket sorolnánk ide, annál viszont valószínűleg kisebb, mint ha az összes, a gyermeket résztvevőként feltüntető tevékenység időtartamával számolnánk. Számításaink során a kérdéses tevékenységeket a gyermek felügyeletéhez soroljuk.

Közvetlenül gyermeknevelési céllal végzett tevékenységnek tekintettünk azokat, melyek az időmérlegnaplóban kifejezetten a gyermek gondozásaként, képzéseként jelennek meg, így a csecsemőgondozást, a három év alatti, továbbá az idősebb gyermekek gondozását, ápolását, felügyeletét, a mesélést, a gyermekkel való játékot, valamint tanulást, az iskolai feladatok ellenőrzését. Ugyancsak a közvetlen gyermeknevelési tevékenységek közé soroltuk a gyermekruha vásárlására, a gyermekneveléssel kapcsolatos ügyintézésre, továbbá a gyermekgondozással, -neveléssel összefüggő közlekedéssel töltött időt.

A gyermek felneveléshez közvetett módon hozzájáruló tevékenységek azok a háztartási munkák, melyek eredményeként létrejött javakból és szolgáltatásokból a háztartás minden tagja, így a gyermekek is részesülnek. Ezek szintén részét képezik a gyermeknevelésnek. (Erre *Szép Katalin* hívta fel a figyelmünket, amiért külön köszönettel tartozunk.) Ezért elemzésünk során ezzel az időmennyiséggel is számolunk. Az ide sorolt tevékenységek körét viszonylag tágan határoztuk meg, de ezeknek csak azt a hányadát vettük figyelembe, melyet a szülők saját háztartásuk részére végeztek. A számbavétel kiterjedt a nem mezőgazdasági fizikai munkákra (például új ház építése, felújítása, gépjárművek, háztartási gépek javítása, szerelése, ruhanemű, bútor készítése),⁷ az összes olyan háztartási munkára, amely nem közvetlenül a gyermekekre irányult, a vásárlásokra, szolgáltatások igénybevételére, a közlekedésre és a várakozásra.

A kérdés csupán az, hogy a tevékenységek e körének mekkora része tulajdonítható a gyermek jelenlétének. Induljunk ki abból, hogy a háztartási munkák erre visszavezethető növekedésének meg kell jelennie a gyermektelen, illetve a különböző gyermekszámú háztartások időráfordításában. Így feltételezhetjük, hogy az egygyermekesek több időt töltenek el ezekkel a tevékenységekkel, mint a gyermektelenek, a kétgyermekesek pedig többet, mint az egygyermekesek. A gyermekek száma szerint differenciálva kiszámítottuk a felnevelésükhöz hozzájáruló tevékenységek összes átlagos idejét. Az így kapott

⁶ A gyermekneveléshez kapcsolódó tevékenységek típusonkénti besorolását, valamint az egyes tevékenységekre fordított átlagidő megoszlásait és a tevékenységet végzők arányát tartalmazó táblázatok e tanulmány mellékleteként elérhetők a www.ksh.hu/statszemle címen. Lásd még *Gábos–Sebők* [2003] 3. Mellékletét.

⁷ A nem mezőgazdasági fizikai munkák bevonása mellett azzal érvelhetünk, hogy a gyermek jelenléte a családban olyan többletmunkákat indokolhat, melyeket egyébként nem végeznének el. Így például a lakás bővítése, átalakítása, de akár egy új ház építése is igen gyakran összefüggésben van a család létszámának növekedésével.

eredményeiből képeztünk egy-egy „munkaekvivalencia-skálát”, mely különböző súlyokat rendel az eltérő gyermekszámú háztartásokhoz. A viszonyítási alapként használt gyermektelen háztartások közé ebben az esetben csak a 60 év alatti egyedülállókat és azokat a párokat soroltuk, amelyek mindkét tagja 60 évesnél fiatalabb. Az időmérlegadatokból számított munkaekvivalencia-skálákat az 1. tábla tartalmazza.

Az összes tevékenység figyelembevételével kapott eredmények (lásd az 1. táblát) igazolják, hogy a pótlólagos időmennyiség a gyermekszámmal növekszik. Az egy és két gyermekre jutó pótlólagos tevékenység-hányad 15 százalék körül van, három, illetve négy és több gyermekre nézve pedig ennél is jóval magasabb.

A táblában azokat az eredményeket is közöljük, amelyek csak a főtevékenységek számbavételén alapultak. A két számítási móddal nyert eredmények nem térnek el számottevően. Az abszolút értékek különbsége sem jelentős, ami arra utal, hogy ezeket a háztartási munkákat az időmérlegnapló kitöltői alapvetően főtevékenységként értelmezték.

1. tábla

A háztartásban élő gyermekek jelenlétének tulajdonított, a gyermekneveléshez közvetetten kapcsolódó tevékenység-hányad gyermekszám szerint

Családnagyság	Súlyozatlan mintaelemszám	A teljes népességre felszorzott esetszám	Napi átlag (perc)	A gyermekek létének tulajdonított tevékenység-hányad* (százalék)
Fő- és melléktevékenységek figyelembevételével				
Gyermektelen	1 275	1 486 520	295	–
Egygyermekes	561	609 423	342	13,8
Kétgyermekes	357	386 956	353	16,5
Háromgyermekes	90	94 036	458	35,6
Négy- és többgyermekes	35	38 192	516	42,9
Csak a főtevékenységek figyelembevételével				
Gyermektelen	1 275	1 486 520	283	–
Egygyermekes	561	609 423	330	14,2
Kétgyermekes	357	386 956	338	16,3
Háromgyermekes	90	94 036	441	35,8
Négy- és többgyermekes	35	38 192	480	41,1

* Az adott gyermekszámú családban élők által végzett tevékenységek időtartamának a gyermektelen háztartásokéhoz viszonyított többlete.

Megjegyzés. A KSH által használt súly az ún. népességfaktort is tartalmazza, vagyis a második számoszlop adatai a teljes népességre vetített értékeket mutatják.

A gyermek felügyelete. A szülők nyilvánvalóan több időt töltenek együtt gyermekeikkel, mint amennyit nevelésükre a fenti definíciók szerint közvetlenül vagy közvetve fordítanak. Így a szórakozás céljából végzett tevékenységek időtartama alatt passzívan jelen levő gyermekre felügyelhetnek, sőt adott esetben nevelhetik is. Erre alapozva az időmérlegben nevesített minden olyan tevékenység időtartamát,

- amelyet a szülők nem jövedelemszerzés céljából végeznek,
- amelyet sem a közvetett, sem a közvetlen gyermeknevelési tevékenységek első csoportjába nem soroltunk be, illetve ha mégis, azokat a szülők nem saját gyermekük vagy háztartásuk számára végezték,

- amelyet nem sorolhatunk a gyermek neveléséhez közvetetten kapcsolódó tevékenységek közé, és
- amely esetében a gyermeket az időmérleg-naplóban résztvevőként jelenlévőként tüntették fel,

a gyermek felügyeletként beszámítottuk a gyermeknevelés időmennyiségébe.

A gyermekfelügyeleti tevékenységek beszámításakor, bár többségük szabadidős tevékenység, nem térünk el a harmadik szereplő elvétől, hiszen a felügyeletet magát „harmadik személy” is el tudná látni.

Joggal vethető fel, hogy az idősebb, sok szempontból önálló gyermekek már nem igényelnek felügyeletet, így az önállóságot be kell számítani a gyermeknevelésre fordított idő mennyiségébe. A rendelkezésre álló adatállomány szerkezetét is figyelembe véve, e probléma kezelésére két eljárást tartottunk megfontolásra érdemesnek. A gyermek jelenlétében végzett tevékenységek időtartamát csak akkor tekintjük felügyeletnek,

- ha a gyermek még nem töltött be egy bizonyos életkort. E módszer problémája, hogy általános érvénnyel nehéz meghatározni az önállóság korhatárát.
- ha előre rögzített szempontok szerint el tudjuk dönteni, hogy a gyermek önálló-e vagy sem.

Az általunk használt időmérleg-felvétel a háztartás minden 10 éves vagy idősebb tagjáról ad időfelhasználást jelző információt. Ezt felhasználva: amennyiben egy gyermek önállóan folytat meghatározott tevékenységet vagy tevékenységeket, úgy a jelenlétében végzett tevékenységeket nem tekinthetjük felügyeletnek.

A két módszernek van egy közös módszertani problémája is. Többgyermekes családok esetében az időmérlegnapló nem informál arról, hogy melyik gyermek van éppen jelen egy meghatározott tevékenység végzésekor. Végül az egyszerűbb, az életkori elhatárolás mellett döntöttünk, és csak azokban a háztartásokban tekintettük gyermekfelügyeletnek a saját gyermek jelenlétében végzett szülői tevékenységet, amelyben volt legalább egy 14 éves vagy fiatalabb gyermek.

A gyermeknevelés időtartama

A gyermeknevelésre fordított időmennyiség gyermekszám szerinti megoszlását az összes tevékenység beszámításával a 2. tábla felső része, csak a főtevékenységek figyelembevételével pedig az alsó része tartalmazza. A gyermekszám szerinti megoszlások értelmezéséhez fontosnak tartjuk megjegyezni azt a tényt, hogy az Időmérleg-felvétel adatállománya a többgyermekes családok esetében nem teszi lehetővé a szülők által az egyes gyermekekre konkrétan fordított időmennyiség elkülönítését. Nem tudjuk, hogy az adott tevékenységet hány és pontosan mely gyermek számára végezték. Az „egy gyermekre jutó időmennyiség” kategória használata során tehát implicite feltételezzük, hogy a szülői nevelés azonos arányban oszlik meg a gyermekek között.

A fő- és melléktevékenységek együttes számbavételével a szülők gyermeknevelésre naponta átlagosan 640 percet, tehát több mint tíz órát fordítanak (lásd a 2. táblát). Ennek 15 százalékát (átlagosan napi 95 percet) közvetlenül gyermekneveléssel töltik, az ehhez közvetetten hozzájáruló munkák hányada 10 százalék, 75 százalékkal pedig a gyermek jelenlétében végzett tevékenységek részesednek, amelyek kapcsán feltételezzük, hogy a szülők egyidejűleg legalább a gyermek felügyeletét ellátják. Az egy gyermek nevelésre fordított háztartási munka átlagos időtartama napi 390 perc.

Értelemszerűen rövidebb átlagos időtartamokat és az arányok kismértékű eltolódását tapasztaljuk akkor, ha csak a főtevékenységekkel számolunk. Ez esetben a gyermeknevelésre fordított napi átlagos időmennyiség öt és fél óra (lásd a 2. táblát), ami az összes tevékenység beszámítása esetén kapott eredmény háromötöde (lásd a 3. táblát). A közvetlenül, illetve közvetetten gyermeknevelésre fordított időmennyiség döntő része, átlagosan több mint kilenczede főtevékenységként mutatkozik.

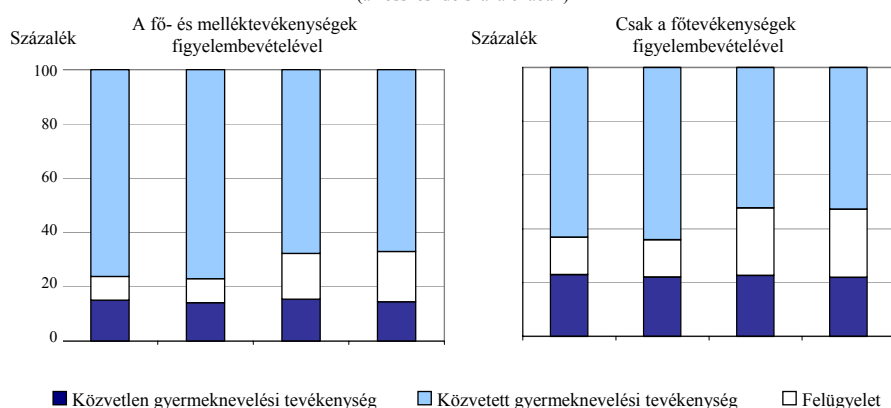
2. tábla

A gyermeknevelésre fordított időmennyiség megoszlása tevékenységtípus és gyermekszám szerint (napi átlag, perc)

Családnagyság	Összes idő				Egy gyermekre jut			
	A	B	C	A+B+C	A	B	C	A+B+C
a gyermek részvételével végzett tevékenységek a gyermek felügyeletére fordított időhöz sorolva								
A fő- és melléktevékenységek figyelembevételével								
Egygyermekes	83	47	415	545	83	47	415	545
Kétgyermekes	92	58	503	653	46	29	251	326
Háromgyermekes	151	163	658	972	50	54	219	324
Négy- vagy többgyermekes	174	221	803	1199	37	47	172	256
<i>Összesen</i>	<i>95</i>	<i>67</i>	<i>479</i>	<i>640</i>	<i>58</i>	<i>41</i>	<i>292</i>	<i>390</i>
Csak a főtevékenységek figyelembevételével								
Egygyermekes	77	47	212	336	77	47	212	336
Kétgyermekes	87	55	254	396	44	28	127	198
Háromgyermekes	135	150	311	596	45	50	104	199
Négy- vagy többgyermekes	163	189	393	745	35	40	84	159
<i>Összesen</i>	<i>89</i>	<i>63</i>	<i>241</i>	<i>392</i>	<i>54</i>	<i>38</i>	<i>147</i>	<i>239</i>

Megjegyzés. Az átlagos időtartamok számításánál az eloszlás felső fél százalékába eső értékeket (mint *outliereket*) nem vettük figyelembe. *A* – a közvetlenül gyermeknevelési céllal végzett tevékenységek. *B* – a gyermek felneveléshez közvetett módon hozzájáruló tevékenységek. *C* – a gyermek felügyeletéhez kapcsolódó tevékenységek.

A gyermeknevelésre fordított időmennyiség megoszlása tevékenységtípus és gyermekszám szerint (az összes idő százalékában)

Megjegyzés. A gyermek részvételével végzett tevékenységek a gyermek felügyeletére fordított időhöz sorolva.

A gyermeknevelésre fordított idő számottevő eltéréseket mutat a családban nevelt gyermekek száma szerint, fajlagos mennyisége ezzel fordított arányban alakul. Így a legmagasabb egy főre jutó értéket az egygyermekes családok, a legalacsonyabbakat pedig a négy- vagy többgyermekes családok esetében mértük (lásd a 2. táblát). Ez az eredmény arra utal, hogy az egy gyermeket nevelő szülők időráfordítása magasabb, de az egy gyermekre számított adatok valamelyest torzítanak. Ez abból adódik, hogy bizonyos tevékenységek végzésekor a két- vagy többgyermekes családokban a szülők egyidejűleg több gyermeket is nevelnek, ráadásul, bizonyos esetekben, ez a hatékonyság rovására sem megy. Ilyennek tekinthetjük például a gyermek részvételével végzett szabadidős tevékenységek jelentős részét. A rendelkezésünkre álló adatállomány azonban nem teszi lehetővé ezeknek az eseteknek a részt vevő gyermekek száma szerinti elkülönítését.

3. tábla

A főtevékenységből származó gyermeknevelési idő aránya az összes gyermeknevelésre fordított időmennyiségben belül, gyermekszám szerint (százalék)

Családnagyság	A	B	C	A+B+C
Egygyermekes	93	100	51	62
Kétgyermekes család	95	95	50	61
Háromgyermekes család	89	92	47	61
Négy- vagy többgyermekes család	94	86	49	62
<i>Összesen</i>	<i>94</i>	<i>94</i>	<i>50</i>	<i>61</i>

Megjegyzés. A – a közvetlenül gyermeknevelési céllal végzett tevékenységek. B – a gyermek felneveléshez közvetett módon hozzájáruló tevékenységek. C – a gyermek felügyeletéhez kapcsolódó tevékenységek.

A tevékenység típusok szerinti vizsgálat valamelyest árnyalja azt a képet, amelyet az átlagos időmennyiség alapján nyertünk. A közvetlen gyermeknevelési tevékenységek súlya nem különbözik gyermekszám szerint (lásd a 2. tábla felső részét). A három- és többgyermekes családok esetében a gyermekneveléshez közvetetten kapcsolódó tevékenységek, az egy- és kétgyermekesek között viszont a gyermekfelügyelet hányada valamelyest nagyobb. Hasonlók a gyermekszám szerinti különbségek akkor is, ha csak a főtevékenységekkel számolunk (lásd a 2. tábla alsó részét); a két- és a háromgyermekes szülők gyermekeik nevelésére fordított átlagos időráfordítása közel azonos. Az összes gyermeknevelési időn belül kismértékű eltolódást figyelhetünk meg a közvetlen gyermeknevelés javára, illetve a felügyelet típusú tevékenységek rovására.

A GYERMEKNEVELÉSRE FORDÍTOTT HÁZTARTÁSI MUNKA ÉRTÉKE

A gyermeknevelés háztartási munkából származó költségeinek számításakor a második fontos lépés e munka értékének meghatározása. A szakirodalom a nem fizetett otthoni munka értékének becslésére a helyettesítési költség és a használdozati jövedelem módszerét javálja (*Goldschmidt–Clermont* [1993], *Sik–Szép* [2002] 35. old.).

a) *A helyettesítési költség módszere* a háztartási munka értékét valamilyen külső piaci információira alapozza. Az input alapú becslési eljárás esetében ez olyan bér- vagy keresetadatokat jelent, melyek kifejezik a háztartás tagjai, esetünkben a szülők által végzett

nem fizetett munka értékét. Különböző megoldások lehetségesek attól függően, hogy a számításhoz milyen információkat használunk (*Sik–Szép* [2002] 38.old.). Szóba jöhet

– a piaci szektorban az adott tevékenységhez legközelebb álló területen dolgozók bére. Ebben az esetben azt feltételezzük, hogy a szülők háztartási tevékenysége bizonyos piaci foglalkozásokhoz hasonlítható, melyek értékéről a piac informál;

– a háztartás által fizetett szakmunkások bére. Ennek alkalmazásakor abból indulunk ki, hogy az általuk végzett munka körülményei és eszközei nagyban hasonlítanak a háztartástagok által végzett tevékenységek azonos paramétereire;

– egy általános helyettes vagy háztartási alkalmazott bére. Emellett az szól, hogy az ő munkafeltételeik, munkájuk tartalma és megszervezésének módja nagyon hasonló a háztartási munkák körébe soroltakéhoz, valamint az is, hogy így csupán egyetlen bér imputálására van szükség.

Elemzésünk során alapvetően az első eljárást alkalmaztuk. A második megfelelő adatok hiányában, a kutatás jelen fázisában semmiképp nem jöhet szóba. A harmadik pedig, úgy véljük, a gyermekneveléshez közvetten vagy közvetve kapcsolódó több tevékenység esetében alulértékelné az elvégzett munkát. Fontosnak tartjuk ugyanakkor megjegyezni, hogy az általunk választott helyettesítési mód több tevékenység esetében felülértékeli a gyermeknevelésre fordított háztartási munka költségét.⁸

A piaci vállalkozások alkalmazottainak bérét az alábbi szempontok szerint rendeltük a gyermekneveléshez kapcsolódó tevékenységekhez:

- minden tevékenység esetében igyekeztünk az ahhoz legközelebb álló foglalkozást megtalálni;
- ahol lehetett, nem szakmunkát, hanem segédmunkát választottuk;
- azon tevékenységekhez, amelyek piaci megfelelője hiányzott, a háztartási alkalmazottak átlagos bérét rendeltünk;
- a szabadidős tevékenységek időtartamát, függetlenül attól, hogy azokban a gyermek résztvevő volt-e vagy csupán jelen volt, a gondozók átlagbérével vettük figyelembe (*Falussy* [2001a]).

A felmerülő technikai nehézségek közül elsőként a párhuzamos tevékenységeket említhetjük. Az időmennyiség meghatározásakor már szóltunk arról, hogy a fő- és melléktevékenységeket önálló munkavégzésnek tekintettük, ezért főszabályként a rájuk fordított időt is külön-külön vettük számba. Feltételezzük azonban, hogy a párhuzamosan végzett munkák kevésbé hatékonyak, mint ha azokat külön-külön végeznék.⁹ Ugyanakkor a melléktevékenység tényleges időtartamáról nem rendelkezünk információval, ezért azt a főtevékenységével vettük azonosnak, ami vélhetően felülbecsléshez vezet. A kettő értéke közötti különbséget végül is az elvégzett tevékenység árán, tehát a hozzákapcsolt kereseteken keresztül jelenítettük meg. Technikailag ezt olyan módon vittük végbe, hogy a melléktevékenységekhez alacsonyabb kereseteket rendeltünk, a főtevékenységek esetében alapul vett értékek egyharmadát.

Jelentős következményekkel járó kutatói döntést igényelt az is, hogy bruttó vagy nettó adatokat használjunk-e. Sik és Szép tanulmányukban az utóbbi alkalmazására hajlanak. E mellett szól, hogy a háztartási munka után nincs adó- és járulékfizetés, de ezt a

⁸ Ennek legfontosabb oka, hogy a piaci és az otthoni munka szervezeti és intézményes feltételei nagymértékben különböznek. A választott módszerrel így túlbecsüljük a háztartási munka hatékonyságát.

⁹ Az Időmérleg-felvétel adatainak vizsgálata arra utal, hogy a párhuzamos tevékenység információtartalma eltér a főtevékenységétől, néhány kivételtől eltekintve az adott helyzetet színesítik, önálló időigény nélkül: a melléktevékenységekre fordított idő 89 százalékát a beszélgetés és a médiafogyasztás teszi ki. Továbbá a nagy figyelmet igénylő tevékenységekre kevésbé jellemző a velük egy időben végzett, figyelemmegosztó elfoglaltság. A téma részletes vizsgálatát lásd *Sebők–Sik* [2004].

döntést erősíti az a szempont is, mely szerint „...az informális gazdaságban – melyről feltételezzük, hogy nagymértékben átfed az otthoni munkával – sincs adó vagy társadalombiztosítás” (*Sik–Szép* [2002] 41–42. old.). Elemzésünk során tehát mi is nettó kereset adataival dolgoztunk.¹⁰ Mivel a legfrissebb bértarifa-felvétel 1999. májusi adatokat tartalmaz, ezeket az értékeket kiigazítottuk a 2000. évi bruttó kereseti indexszel, melynek értéke a KSH közlése szerint 1,115 volt (www.ksh.hu).

b) *A használdozati jövedelem módszere* mögött az a közgazdaságtani feltevés áll, mely szerint a háztartások tagjai hasznosságuk maximalizálása érdekében akkor végeznek nem fizetett otthoni munkát, ha a piaci tevékenység marginális haszna nem éri el az előbbiét (*Sik–Szép* [2002] 36. old.). Ebben az értelmezésben tehát a háztartási munka értéke a szülők piaci bérével vagy keresetével azonosítható. Ez az a jövedelem, amitől az érintettek elesnek, ha fizetett munka helyett háztartási munkát végeznek. A módszerrel szemben nemcsak elméleti, hanem gyakorlati ellenérvek is felvethetők. Ezek közül a legfontosabb, hogy nem mindenki végez kereső tevékenységet, vagyis nem feltétlenül tudjuk megmondani, hogy a szülő mekkora jövedelemről mond le a gyermeknevelés érdekében. E probléma áthidalásának elterjedt módja a piaci jövedelem imputálása, a hiányzó jövedelemadatok kiegészítő információk felhasználásával történő pótlása, illetve korrigálása (*Sik–Szép* [2002] 37. old.).¹¹

Mi magunk fontosnak tartjuk a használdozati jövedelem módszerének alkalmazását, erre azonban a rendelkezésünkre álló adatok csak további, elsődlegesen külső információk bevonását követően válnak alkalmassá.

Ezt követően a piaci helyettesítő bérek módszerével egy háztartásspecifikus, ún. *kompozit bébiszitterbért* állítottunk elő. A rá fordított idő és a hozzárendelt bruttó kereset alapján meghatároztuk az egyes háztartási tevékenységek értékét, majd háztartásszinten összegeztük, és elosztottuk a gyermeknevelésre fordított összes időmennyiséggel. Így ahhoz a bérhez jutottunk, amelyet a szülők háztartásonként annak a harmadik személynek fizetnének, aki a gyermekneveléshez kapcsolódó tevékenységeiket helyettük elvégezné. Ezt követően gyermekszám szerinti átlagokat számítottunk, először az összes tevékenység, ezt követően pedig csupán a főtevékenységek figyelembevételével.

Az előbbi változatban a kompozit bébiszitterbér valamennyi gyermekes családra vetített átlaga percenként 5 forint 15 fillér és a gyermekek száma szerint csak kis mértékben szóródik. Ez az érték havi 176 munkaórával számolva 2000. évi áron 54 ezer forintnyi bruttó keresetnek felel meg. A kapott bruttó értékekből nettó kereseteket számoltunk. Ehhez 2000. második negyedévi bruttó és a nettó nemzetgazdasági átlagbérre vonatkozó KSH-közleményt használtuk. Eszerint – az adó és járuléktérhek levonása után – a nettó érték a bruttó érték 64 százaléka.

A GYERMEKNEVELÉS HÁZTARTÁSI MUNKÁBÓL SZÁRMAZÓ KÖLTSÉGEI

Az előzők során leírtuk a gyermeknevelés háztartásimunka-költségeinek költségalapú becsléséhez használt módszert és elvégeztük a megfelelő részszámításokat. Első lépésben a

¹⁰ A háztartási tevékenységekhez az ismertetett szempontok szerint hozzárendelt piaci helyettesítő béreket táblázatos formában lásd *Gábos–Sebők* [2003] (2. Melléklet).

¹¹ A piaci információk torzításának kiküszöbölésére használt Heckman-féle korrekciós eljárásról lásd *Galasi–Nagy* [2001].

szülők által a gyermekek nevelésére fordított idő mennyiségét becsültük meg, majd piaci helyettesítő bérek módszerével meghatároztuk e tevékenységek árát, melyet kompozit bébiszitterbérnek nevezünk el. Mindkét fázisban, megfelelő információk hiányában, több kutatói döntéssel is élünk, melyek hatása a gyermeknevelés költségeinek számításakor összegződik. Az alábbi eredmények értelmezését mindezek figyelembevételével javasoljuk. A tanulmány zárófejezetében utalunk e döntéseknek a közölt eredményekre gyakorolt torzító hatására és javaslatokat teszünk a számítások későbbi pontosításának módozataira.

A gyermekneveléshez kapcsolódó tevékenységekre fordított összes időtartamhoz hozzárendeltük a számított kompozit bébiszitterbért, majd meghatároztuk az éves költséget, 365 nappal számolva. Felmerülhet, hogy tekintsünk el a nem fizetett munkaszüneti napoktól. Ha így járnánk el, az jelentősen megváltoztatná a végső eredményt, hiszen a háztartási munka bére a ekkor az általunk választott megoldás szerinti érték 72 százaléka lenne. Azért döntöttünk végülis a 365 nap mellett, mivel a kompozit bébiszitterbér számításakor használt minden kiinduló jövedelemadat havi kereset volt. Annak mértéke pedig független az adott hónapban éppen ledolgozott munkanapok számától. Amennyiben a kiinduló adat órabér lett volna, úgy a második módszer használata lett volna indokolt.

Az összes gyermeknevelési tevékenység figyelembevétele esetén az egy gyermekre jutó, nem fizetett otthoni munkából eredő éves költség 2000. évi árakon átlagosan 470 ezer forint (lásd a 4. táblát).

4. tábla

Egy gyermekre jutó, háztartási munkából származó éves költség
a családban élő gyermekek száma szerint

Családnagyság	Kompozit bébiszitterbér (egy percre jut, forint)	Egy gyermek nevelésére fordított átlagos napi időmennyiség, (perc)	Egy gyermekre jutó, háztartási munkából származó éves költség (ezer forint)		Közjószág-hozzájárulás az egy gyermekre jutó, háztartási munkából származó éves költségből (ezer forint)	Súlyozatlan mintaelem-szám	A teljes népességre vetített esetszám
			Bruttó	Nettó			
A fő- és melléktevékenységek figyelembevételével							
Egygyermekes	5,17	545	1 028	658	388	561	609 423
Kétgyermekes	5,13	326	611	391	231	357	386 956
Háromgyermekes	5,15	324	609	390	230	90	94 036
Négy- vagy többgyermekes	5,06	256	473	303	179	35	38 192
<i>Összesen</i>	<i>5,15</i>	<i>390</i>	<i>733</i>	<i>469</i>	<i>277</i>	<i>1 043</i>	<i>1 128 607</i>
Csak a főtevékenységek figyelembevételével							
Egygyermekes	5,21	336	639	409	241	561	609 423
Kétgyermekes	5,26	198	381	244	144	357	386 956
Háromgyermekes	5,26	199	382	244	144	90	94 036
Négy- vagy többgyermekes	5,25	159	305	195	115	35	38 192
<i>Összesen</i>	<i>5,23</i>	<i>239</i>	<i>457</i>	<i>292</i>	<i>172</i>	<i>1043</i>	<i>1 128 607</i>

A bevezetőben már szóltunk arról, hogy ennek számottevő része a társadalom szintjén hasznosul. Az 1998-ban született generációk általános adóterhelését az életpálya folya-

mán 59 százaléknak tekintve (*Gál–Tarcali* [2002]), a 470 ezer forintos átlagból 277 ezer forint a közjóság-hozzájárulás. Láthatjuk, hogy az egy gyermekre jutó háztartási munka költsége a családokban élő gyermekek számával csökken, igaz, a két- és háromgyermekes családok esetében a különbség elhanyagolható. A legmagasabb értéket az egygyermekes családokban becsültük, a teljes költség átlagosan 658 ezer forint. Minden olyan családban, ahol legalább két gyermek él, a gyermeknevelés költségeinek a nem fizetett otthoni munkából származó hányada átlag alatt marad. A legalacsonyabb értékeket a négy- és többgyermekes háztartásokban becsültük, itt a teljes költség 303 ezer forintot tesz ki.

A gyermekszám szerinti különbség akkor is fennáll, ha becslésünket csak a főtevékenységekre alapozzuk (lásd a 4. tábla alsó részét). Az egy gyermekre jutó teljes költség az egygyermekes családokban több mint másfélszerese a két- és háromgyermekes családok esetében regisztráltak, és kétszer magasabb a négy- és többgyermekesek esetében becsült értékénél. Azt is megfigyelhetjük, hogy a két-, illetve a háromgyermekes családokban a gyermeknevelés költségei gyakorlatilag nem különböznek. A főtevékenységekből kiindulva az egy gyermekre jutó éves költségek nominális összege 2000. évi áron 292 ezer forint, melyből a közjósághoz való hozzájárulás 172 ezer forintnyi.

*

A kutatás további szakaszában felmerültek bizonyos korrekciós igények és lehetőségek. A tanulmányban igyekeztük feltárni mindazokat a módszertani dilemmákat, melyek esetében – jó megoldás hiányában – a kutató bármely döntése növelte a becslések bizonytalanságát. A választás függvényében, bizonyos határok között, eltérő eredményt kapunk a gyermeknevelés háztartási munkából származó költségéről. A 4. táblában közölt adatokat elméletileg és módszertanilag alapvetően megalapozottnak tekintjük, ám hangsúlyozzuk hogy ezek előzetes számítások és így értelmezésük nagyfokú óvatosságot igényel. Eredmények a megadott és – szándékaink szerint – részletesen leírt döntések mellett születtek. Ezek egy része számításaink kimenetelét jelentősen, de legalábbis érzékelhetően befolyásolta, mások hatása ilyen értelemben nem volt jelentős. Az előbbi kategóriába tartozott

- a gyermek jelenlétében végzett tevékenységek besorolási módja;
- a háztartási munka értékének meghatározásához használt módszer kiválasztása;
- a piaci helyettesítő bérek módszerének gyakorlatba ültetése során a piaci keresetek hozzárendelése az egyes tevékenységekhez;
- a fő- és melléktevékenységek egymáshoz viszonyított értékének megállapítása.

A kutatás következő fázisára vár néhány olyan módosítás, amely a pontosabb becslést szolgálja. Így:

- finomabb eljárást kell alkalmazni a melléktevékenységek szerepének pontosítására,
- ha a gyermek jelenlétében töltött időn belül el akarjuk különíteni a gondozást, akkor a tevékenységek között és a gyermek életkora szerint finomabban differenciál, továbbá a szülők – életmódjukra és szabadidejük eltöltésére irányuló – választási szabadságának csökkenését is figyelembe vevő eljárás kidolgozására van szükség;
- a háztartási munka értékének kiszámításakor alkalmazni kell a haszonáldozati jövedelem módszerét;
- finomítani szükséges a piaci helyettesítő bérek hozzárendelése során alkalmazott eljárást.

Számításba veendő következményekkel jár a kutatás során alkalmazott eljárás. Feltételezésünk szerint ennek egyes elemei a gyermeknevelés háztartási munkából származó költségeinek felülbecslését okozták. Ilyen körülmény, hogy

- a nem fizetett otthoni munka értékelésénél a piaci átlagbérekből képzett kompozit bébiszitter-bért használtunk, amit a Heckman-féle szelekciós modell egy változatának alkalmazásával lehet majd korrigálni,
- a gyermekek jelenlétében végzett tevékenységek esetében nem tudjuk, hogy melyik gyermek van jelen,
- kétszülős háztartás esetében, ha mindkét szülő jelen van, tevékenységüket egyforma súllyal vettük számításba.

Ugyanakkor minden bizonnyal alulbecsléshez vezet, hogy csak a 18 éven aluli gyermekeket vettük figyelembe, noha a 19–24 éves kohorsz egyre nagyobb része inaktív.

Ugyancsak fontosnak tartjuk felhívni a figyelmet arra, hogy számításaink során a gyermekek életkora, illetve a szülők iskolai végzettsége szerint nem tudtunk differenciálni. A kutatás későbbi fázisában törekszünk majd e szempontok érvényesítésére is.

FÜGGELÉK

A KSH időmérleg-felvételének rövid módszertani leírása

A KSH 1999/2000. évi Életmód-időmérleg-felvétele a magyarországi magánháztartásokban élő 15–84 éves népességet reprezentálja az 1999. szeptember 1. és 2000. szeptember 6. közötti időszakban. A mintasokaság az 1996. évi mikrocenzus alapján készült lakásminta 11 ezer háztartásának egy-egy tagjából áll. A mintavétel elveit és gyakorlatát az adatfelvétel dokumentációja tartalmazza. A minta tagjaival, akiket a hivatal kérdezőbiztosai az egyéves időszakban negyedévente egyszer, 93 naponként, előre meghatározott időpontban kerestek meg, időmérlegnaplót töltek ki. A vizsgálat alanyai párhuzamosan más, az életmóddal összefüggő kérdéssorozatra is válaszoltak. Két kérdőív a háztartásszintű adatok gyűjtését szolgálta. Ennek megfelelően az interjú meghiúsulásából eredő hiba korrigálására nemcsak egyéni, hanem háztartássúly is készült.

Az adatfelvétel harmadik periódusa kapcsolódott az EUROSTAT által koordinált nemzetközi időmérleg-felvételhez. Az EUROSTAT ajánlásai háztartásszintű adatfelvételre érvényesek. Eszerint a mintabeli háztartások valamennyi tíz éves és idősebb tagjára, azonos napra vonatkozóan, önkitöltéses módszerrel kell adatokat gyűjteni. A KSH az EUROSTAT igényeinek megfelelő adatfelvételt 2000 tavaszán végezte el. Ennek során az eredeti, 11 ezres mintából véletlen módszerrel kijelölt 3500 háztartást kerestek meg (továbbiakban: EU-felvétel). Az EU-felvétel adatgyűjtése 3227 háztartásban volt sikeres.

A súlyozás. A gyermeknevelés nem fizetett otthoni munkából eredő költségeinek meghatározásához az EU-felvétel adatait használtuk. Ehhez az adatállományhoz kutatásunk kezdetéig nem készült súly. Mi ezt az eredeti minta háztartássúlyának kialakításakor figyelembe vett szempontokból (településtípus, régió és háztartáslétszám) kiindulva, a felhasznált változókat és azok kategóriáit megtartva állítottuk elő. Az általunk használt súly, akárcsak az eredeti, ún. népességfaktort is tartalmaz, tehát a mintabeli elemszámot a teljes népességre szorozza fel.

IRODALOM

- ASLAKSEN, I. – FAGERLI, T. – GRAVNINGSMYHR, H. A. [1998]: An input-output approach to unpaid household production and consumption in Norway. *Economic Survey* 3. évf. 24–30. old.
- BARANYAI I. [2003]: A gyermeknevelés családi és társadalmi költségei, *Statistikai Szemle*. 81. évf. 7. sz. 542–558. old.
- BENERIA, L. [1999]: The enduring debate over unpaid labor. *International Labour Review*. 138. évf. 3. sz. 287–310. old.
- BECKER, G. S. [1993]: *A treatise on the family*. Cambridge, London: Harvard University Press.
- DALENBERG, D. – FITZGERALD, J.– WICKS, J [2000]: *Direct Valuation of person care by households*. University of Montana. Missoula.
- FALUSSY B. [2001a]: *A foglalkozások és a napi tevékenységek besorolása a szatellit számla munkatípusaiba*. Kézirat.
- FALUSSY B. (szerk.) [2001b]: *Az 1999/2000. évi életmód/időmérleg-felvétel módszertani dokumentációja, I.* Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- GÁBOS A. [2003a]: A családtámogatási rendszer termékenységi hatásai – vizsgálati módszerek és nemzetközi kutatási eredmények. In: *Gál R. I.* (szerk.): *Apák és fiúk és unokák*. Osiris. Budapest.

- GÁBOS A. [2003b]: A családtámogatási rendszer termékenységi hatásai – kutatási eredmények magyar adatokon. In: *Gál R. I.* (szerk.): *Apák és fiúk és unokák*. Osiris. Budapest.
- GÁBOS A. – SEBŐK Cs. [2003]: A gyermeknevelés háztartási munka-költsége. In: *A háztartási termelés értéke a mai Magyarországon*. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- GÁBOS A. – GÁL R. I. – LŐRINCZ L. [2003]: *Újraelosztás gyermeket nevelők és gyermektelenek között*. Kézirat.
- GÁL R. I. – TARCALI G. [2002]: *Korosztályok közötti újraelosztás a jóléti rendszerben*. Kézirat.
- GALASI P. – NAGY Gy. [2001]. A fizetett és a nem fizetett munka értéke. *Munkaügyi Szemle*, 45. évf. 3. sz. 23–28. old.
- GOLDSCHMIDT-CLERMONT, L. [1993]: Monetary valuation of non-market productive time. Methodological evaluation. *Review of Income and Wealth* 39. évf. 4. sz. 419–433. old.
- GOLDSCHMIDT-CLERMONT, L. – PAGNOSSIN-ALIGISAKIS, E. [1995]: Measures of unrecorded economic activities in fourteen countries. *Background paper for Human Development Report 1995*, UNDP. New York.
- HOLLOWAY, S. – TEMPLIN, S. [2001]: Valuing informal childcare in the UK. Household Satellite Account Branch – Office for National Statistics. London.
- JOSHI, H. [2002]: Production, reproduction and education: women, children and work in a British perspective. *Population and Development Review*. 28. évf. 3. sz. 445–474. old.
- REID, M. [1934]: *Economics of household production*. John Wiley. New York.
- SEBŐK Cs. – SIK E. [2004] *Párhuzamos idő és teljes élet*. Megjelenés alatt. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- SIK E. – SZÉP K. [2002]: *A háztartási szatellit számla. Elméleti és módszertani alapok*. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- WALKER, J. R. [1995]: The effect of public policies on recent Swedish fertility behaviour. *Journal of Population Economics*. 8. évf. 3. sz. 223–251. old.

SUMMARY

The total cost of childbearing includes direct expenditures from consumption, the value of household work, the opportunity cost of forgone earnings from childbearing and the forgone human capital accumulation due to child raising. Present study aims the output-based estimation of the household work component of childbearing expenses in Hungary. First, the quantum of time is calculated from time use survey. Following the first step, the price of household work is determined using the market replacement cost method. Finally the household work component of childbearing expenses is estimated by the number of children.

Az egyes gyermeknevelési tevékenységekre fordított átlagidő megoszlásait és a tevékenységet végzők aránya

Az időmérleg vizsgálat¹ során a kijelölt személy részletesen (legfeljebb 44 tevékenységben) megnevezi, hogy a kijelölt napon milyen tevékenységeket végzett, megjelölve azok kezdetének időpontját és egyéb vizsgált körülményeket: helyszíneket, résztvevőket, jelenlévőket, párhuzamos tevékenységeket, illetve, hogy az adott tevékenységet kinek a számára végezte. Az elemzésben használt három gyermeknevelésre fordított tevékenységtípus részletes tartalmát ezen információk segítségével írhatjuk le (M1 táblázat).

Az egyes gyermeknevelési tevékenységekre fordított átlagidő megoszlásait és a tevékenységet végzők arányát az M2, M3 és az M4 táblázat tartalmazza.

M1. A gyermeknevelésre fordított tevékenységek elnevezése és kód meghatározása

I. Közvetlenül a gyermeknevelésre fordított tevékenységek	
Főtevékenység	Melléktevékenység
36.2; 40.5; 41.1-41.9; 42.0-42.9; 43.1-43.4, 43.9; 44.1-44.9; 45.0-45.9; 89.5	
Ha az adott gyermeknevelési, gyermekgondozási tevékenység a saját gyermekre irányul.	Ha az adott gyermeknevelési, gyermekgondozási tevékenységnél a saját gyermek jelen volt, illetve részt vett benne.
05.0-05.5; 34.1-34.9; 35.9; 37.1-38.9; 40.2-40.4; 43.5; 48.0-88.9; 89.1-89.3, 89.6-89.9; 90.0, 90.2-90.3, 90.6-90.9; 91.1-91.9, 93.0-93.9, 99.0-99.9	
<i>Ha a megadott tevékenységben a saját gyermek résztvevő személyként van feltüntetve.</i>	<i>Ha a megadott tevékenységben a saját gyermek résztvevő személyként van feltüntetve.</i>
07.1-07.4, 07.7-07.9; 08.1-08.4, 08.9; 09.1-09.2, 09.9; 10.1-10.2, 10.5-10.9; 11.1-11.4, 11.9; 12.1-15.9; 25.1-33.9; 35.1-35.8, 36.1-36.9; 39.1-39.9; 40.1, 40.6-40.9; 41.1-43.4, 43.6-45.9	07.1-07.4, 07.7-07.9; 08.1-08.4, 08.9; 09.1-09.2, 09.9; 10.1-10.2, 10.5-10.9; 11.1-11.4, 11.9; 12.1-15.9; 25.1-33.9; 35.1-35.8, 36.1, 36.3-36.9; 39.1-39.9; 40.1, 40.6-40.9;
<i>Ha az adott tevékenységet nem a saját háztartás / gyermek részére végezte, de a saját gyermek a cselekmény résztvevője volt</i>	<i>Ha az adott tevékenységet nem a saját lakásban vagy az ahhoz tartozó egyéb helyiségben, épületben végezték, de a saját gyermek résztvevőként meg volt jelölve.</i>
II. A gyermeknevelésre közvetetten fordított tevékenységek	
Főtevékenység	Melléktevékenység
07.1-07.4, 07.7-07.9; 08.1-08.4, 08.9; 09.1-09.2, 09.9; 10.1-10.2, 10.5-10.9; 11.1-11.4, 11.9; 12.1-15.9; 25.1-33.9; 35.1-35.8, 36.1, 36.3-36.9; 39.1-39.9; 40.1, 40.6-40.9; 89.4; 90.1; 90.4; 90.5;	
Ha az adott tevékenységet a saját háztartás számára végezték.	Ha az adott melléktevékenységet a saját lakásban vagy az ahhoz tartozó egyéb helyiségben, épületben végezték.
III. Gyermek felügyeletére számított tevékenységek	
Főtevékenység	Melléktevékenység
05.0-05.5; 34.1-34.9; 35.9; 37.1-38.9; 40.2-40.4; 43.5; 48.0-88.9; 89.1-89.3, 89.6-89.9; 90.0, 90.2-90.3, 90.6-90.9; 91.1-91.9, 93.0-93.9, 99.0-99.9	
Ha a megadott tevékenységben a saját gyermek jelenlévő személyként van feltüntetve.	Ha a megadott tevékenységben a saját gyermek jelenlévő személyként van feltüntetve.
07.1-07.4, 07.7-07.9; 08.1-08.4, 08.9; 09.1-09.2, 09.9; 10.1-10.2, 10.5-10.9;	07.1-07.4, 07.7-07.9; 08.1-08.4, 08.9; 09.1-09.2, 09.9; 10.1-10.2, 10.5-10.9; 11.1-11.4, 11.9; 12.1-

¹ Az időmérleg vizsgálat részletes leírását a felvétel módszertani dokumentációja tartalmazza: Falussy Béla: Az 1999/2000. évi életmód-időmérleg felvétel módszertani dokumentációja I. KSH, Budapest, 2001.

11.1-11.4, 11.9; 12.1-15.9; 25.1-33.9; 35.1-35.8, 36.1-36.9; 39.1-39.9; 40.1, 40.6-40.9; 41.1-43.4, 43.6-45.9	15.9; 25.1-33.9; 35.1-35.8, 36.1, 36.3-36.9; 39.1-39.9; 40.1, 40.6-40.9;
Ha az adott tevékenységet nem a saját háztartás / gyermek részére végezte, de a saját gyermek jelenlévőként meg volt jelölve.	Ha az adott tevékenységet nem a saját lakásban vagy az ahhoz tartozó egyéb helyiségben, épületben végezték, de a saját gyermek jelenlévőként meg volt jelölve.

Megjegyzés:

1. A dőlten szedett tevékenységkódok olyan tevékenységeket jelölnek, ahol a saját gyermek résztvevő személyként volt feltüntetve. A gyermeknevelés költségeinek számítását két módon végeztük el. Az egyik változatban e tevékenységeket a közvetlenül a gyermeknevelés céljából végzett tevékenységek (I. tevékenységtípus), a második változatban pedig a gyermek felügyeleténél elszámolt tevékenységek (III. tevékenységtípus) közé soroltuk be.

2. A gyermeknevelés költségeinek számításába nem tartoznak bele a fizetett, illetve az iskolai tevékenységek, azaz 01-04, 06, 16-24, 46, 92 főcsoportkódok alá tartozó tevékenységek.

M2. Közvetlenül a gyermeknevelésre fordított tevékenységek átlagideje és a tevékenységet végzők aránya a gyermekes háztartásokban

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
36.2	Ruházati cikk vásárlása gyermeknek	1	0,7	-	-	1	0,7
40.5	Gyermekneveléssel kapcsolatos ügyintézés	0	0,2	-	-	0	0,2
41	Csecsemőgondozás és kisgyermek gondozása 3 éves korig	25	12,8	2	1,9	26	13,1
41.1	Csecsemő számára ételkészítés, etetés, szoptatás	5	7,8	0	0,5	5	7,9
41.2	Fürdetés, tisztába tevés, öltöztetés	6	10,4	0	0,5	6	10,6
41.3	Bébiholmi mosása, vasalása, teregetése	0	0,5	0	0,1	1	0,6
41.4	Csecsemő ápolása, egészségügyi ellátása	0	0,1	-	-	0	0,1
41.5	Csecsemő levegőztetése, séta	2	3,4	0	0,1	2	3,4
41.6	Altatás, éneklés, játék	9	10,7	1	1,0	10	10,9
41.7	Egyéb (örzés, felügyelet)	2	2,1	0	0,2	2	2,2
41.9	Besorolhatatlan	0	0,6	-	-	0	0,6
42	Idősebb gyermek gondozása, ápolása, felügyelete	18	34,6	1	1,1	19	35,0
42.0	Általában: foglalkozás a gyermekkel	2	4,4	0	0,1	2	4,5
42.1	Testi ellátás (etetés, öltöztetés, fürdetés)	11	26,3	1	0,8	12	26,5
42.2	Egészségügyi ellátás, ápolás	1	0,9	-	-	1	0,9
42.3	Sétáltatás, levegőztetés	2	1,4	0	0,1	2	1,5
42.4	Egyéb (felügyelet, ébresztés, ruhák előkészítése)	2	16,1	0	0,5	3	16,6
42.9	Besorolhatatlan	0	0,2	-	-	0	0,2
43	Mesélés, játék a gyermekkel	24	22,6	2	2,8	26	23,8
43.1	Mesélés, éneklés	3	10,4	1	1,5	4	11,6
43.2	Vetítés	0	0,3	0	0,1	0	0,4

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
43.3	Játék	20	18,3	1	1,2	22	18,9
43.4	A gyermek számára gyerekvendégek fogadása, a velük való foglalkozás, ellátásuk	0	0,1	-	-	0	0,1
43.9	Besorolhatatlan, általában	-	-	-	-	-	-
44	Tanulás a gyermekkel, iskolai feladatok ellenőrzése	14	22,2	1	1,8	15	23,1
44.1	Iskolába indítás, táskaellenőrzés	1	5,3	0	0,1	1	5,3
44.2	Közös tanulás a gyermekkel, segítségnyújtás a feladatok megoldásához	10	12,0	0	0,5	10	12,3
44.3	A lecke kikérdezése, ellenőrzése	3	7,3	0	0,7	4	7,9
44.4	Egyéb, iskolai dolgok megbeszélése	1	2,4	0	0,5	1	2,9
44.9	Besorolhatatlan, általában	-	-	-	-	-	-
45	Egyéb, gyermekkel kapcsolatos tevékenység, egyéb foglalkozás a gyermekkel	7	16,1	0	0,1	7	16,1
45.0	Általában	0	0,1	-	-	0	0,1
45.1	Bölcsődébe, óvodába szállítás, átöltöztetés, hazavitele	3	8,2	0	0,1	3	8,2
45.2	Iskolába kísérés, hazakísérés	2	8,4	-	-	2	8,4
45.3	Iskolai rendezvényre, moziba, kirándulásra való kísérés	1	0,7	-	-	1	0,7
45.4	Részvétel óvodai, iskolai szülői értekezleten, fogadóórán, szülői munkaközösség tevékenységében	0	0,3	-	-	0	0,3
45.5	Egyéb	1	0,5	-	-	1	0,5
45.9	Besorolhatatlan, általában	0	0,1	-	-	0	0,1
89.5	Közlekedés gyermekgondozás-, nevelés	2	8,0	-	-	2	8,0

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
	céljából						
	Átlag*	90	56,4	6	7,3	96	56,9
05	<i>Szervezett (nappali, esti, levelező) oktatáshoz kapcsolódó egyéni tanulás, felkészülés</i>	0	0,1	-	-	0	0,1
34	<i>Idős vagy beteg ember testi gondozása, ellátása</i>	0	0,4	0	0,1	0	0,4
35.9	<i>Válogatás, nézelődés vásárlás nélkül</i>	0	0,1	-	-	0	0,1
37-38	<i>Személyes és egészségügyi szolgáltatások igénybevétele</i>	0	0,5	-	-	0	0,5
43.5	<i>Gyermektől való búcsúzkodás</i>	0	2,5	-	-	0	2,5
48-88	<i>Szabadidős és fiziológiailag kötött tevékenységek</i>	206	91,2	229	90,6	435	94,3
89	<i>Közlekedés, utazás</i>	16	21,6	-	-	16	21,6
90	<i>Várakozás, sorban állás</i>	1	1,9	-	-	1	1,9
91	<i>Egyéb családi jellegű tevékenység</i>	0	2,6	-	-	0	2,6
93	<i>Közlekedés, utazás – uticélok szerint</i>	0	0,7	-	-	0	0,7
99	<i>Ismeretlen</i>	-	-	-	-	-	-
07	<i>Építési szakmunkák</i>	-	-	-	-	-	-
08	<i>Festés, mázolás, tapétázás</i>	-	-	-	-	-	-
09	<i>Víz-, gáz-, központifűtés-szerelés</i>	-	-	-	-	-	-
10	<i>Villanyszerelés és távközlés-technikai szerelési munkák</i>	-	-	-	-	-	-
11	<i>Építőipari és szerelési segéd- és kiegészítő munkák</i>	0	0,1	-	-	0	0,1

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
12-15	Javító- és karbantartómunkák (gépjárművek, háztartási gépek, ruhanemű stb.)	-	-	-	-	-	-
25-33	Főzés, mosogatás, takarítás és egyéb házkörüli munka	1	0,3	0	0,1	1	0,4
35-36	Élelmiszerek, mindennapi és tartós használati, ill. fogyasztási cikkek vásárlása	-	-	0	0,1	0	0,1
39	Lakossági szolgáltatás igénybevétele	-	-	0	0,1	0	0,1
40	Ügyintézés	-	-	-	-	-	-
41-45	Gyermek gondozása nevelése	0	0,5	-	-	0	0,5
Átlag**		316	95,1	235	90,9	551	95,5

Megjegyzés: Az átlagos időtartamok ilyen részletezettségű bontásánál a felső fél százalékba eső értékek (outlierek) vizsgálatától eltekintettünk

* A gyermek részvételével végzett tevékenységek a gyermek felügyeletére fordított időhöz sorolva.

** A gyermek részvételével végzett tevékenységek a közvetlenül a gyermeknevelésre fordított időhöz sorolva.

Jelmagyarázat: - a megfigyelt statisztikai jelenség nem fordul elő
0 a mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad

M3./a Közvetve a gyermeknevelésre fordított tevékenységek átlagideje és a tevékenységet végzők aránya az összes háztartásra számolva

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
07	Építési szakmunkák	3	1,3	0	0,1	3	1,3
08	Festés, mázolás, tapétázás	1	0,7	-	-	1	0,7
09	Víz-, gáz-, központifűtés-szerelés	1	0,6	-	-	1	0,6
10	Villanyszerelés és távközlés-technikai szerelési munkák	0	0,3	-	-	0	0,3
11	Építőipari és szerelési segéd- és kiegészítő munkák	2	0,7	-	-	2	0,7
12	Faipari, asztalos és kárpitos munka. Bútorok, használati tárgyak készítése, valamint ezek javítása, összeállítása, szerelése	2	1,2	-	-	2	1,2
13	Gépjárművek szerelése, javítása, karbantartása	6	4,6	-	-	6	4,6
14	Háztartási gépe, szerszámok, híradás-technikai eszközök javítása, karbantartása	2	2,4	-	-	2	2,4
15	Ruhanemű, kiegészítő ruházati cikkek, lakástextiliák készítése, javítása	3	3,6	0	0,1	3	3,6
25	Egyéb, alkalmi jellegű fizikai munka	0	0,4	-	-	0	0,4
26	Ételek készítése, főzés, sütés, ételmelegítés, tálalás, csomagolás	95	89,2	3	5,6	98	89,6
26.0	Általában főzés, ételkészítés	2	2,4	-	-	2	2,4
26.1	Reggeli készítése	11	53,4	0	0,4	11	53,7
26.2	Kávé, tea elkészítése, melegítése, szódavíz készítése	3	26,4	1	2,3	4	28,4
26.3	Főzés előkészületi munkái	9	16,9	0	0,5	10	17,4
26.4	Ebéd főzés, melegítés	46	56,5	1	0,6	46	56,8

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
26.5	Vacsora főzése, melegítése	16	43,4	0	0,2	16	43,6
26.6	Sütés, sütemények, tészták, édességek készítése	5	5,9	1	0,4	5	6,4
26.7	Asztal terítése, tálalás	3	14,8	1	1,4	3	15,8
26.8	Ételek csomagolása	1	6,3	0	0,4	1	6,7
26.9	Egyéb, besorolhatatlan, általában	0	0,7	-	-	0	0,7
27	Mosogatás, törölgetés, edényrakás	35	78,1	1	2,0	36	78,4
27.0	Általában: a konyha rendbetétele	9	24,4	0	0,3	9	24,5
27.1	Mosogatás az edények eltörlésével vagy anélkül	25	69,0	1	1,4	26	69,7
27.2	Edények törölgetése, elrakása	1	3,9	0	0,3	1	4,2
27.3	Egyéb	0	0,7	-	-	0	0,7
27.9	Besorolhatatlan, általában	0	0,5	-	-	0	0,5
28	Ételek, élelmiszerek, nyersanyagok tartósítása, eltevése	3	2,3	-	-	3	2,3
29	Lakás, lakótér, közvetlen lakókörnyezet takarítása, rendezése	43	66,6	5	9,0	48	67,6
29.1	Ágyazás, kisebb rendrakással vagy anélkül	10	42,8	2	2,0	11	43,9
29.2	Takarítás, porszívózás, felmosás	23	34,5	0	0,5	23	34,7
29.3	Holmik rendezgetése, pakolása	7	15,3	0	0,5	7	15,7
29.4	Ablaktisztítás, nagytakarítás, bútorrendezés	3	2,2	-	-	3	2,2
29.5	Erkély, veranda, lépcsőház takarítása	0	0,6	0	0,0	0	0,6
29.6	Háztartási hulladék, szemét elkülönítése, lerakása	0	0,5	-	-	0	0,5
29.7	Egyéb, pl. szellőztetés	1	3,8	2	6,7	3	10,3
29.9	Besorolhatatlan, általában	0	0,5	0	0,0	0	0,5
30	Kert, udvar, járda, valamint a	23	22,6	0	0,3	24	22,8

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
	lakóépülethez tartozó kiegészítő helyiségek, melléképületek takarítása, rendbentartása, ápolása						
30.1	Seprés	3	5,7	0	0,2	3	5,8
30.2	Fünyírás, locsolás, díszkert ápolása	10	10,2	0	0,1	10	10,2
30.3	Hóeltakarítás, jeges járda felszórása	0	0,2	-	-	0	0,2
30.4	Garázs, műhely, pince, padlás, szenes- és fáskamra, egyéb tárolók takarítása, az ott elhelyezett dolgok rendezése	4	3,9	-	-	4	3,9
30.5	Egyéb munka a ház körül	3	3,5	0	0,0	3	3,5
30.9	Besorolhatatlan, általában	4	4,6	0	0,0	4	4,6
31	Fűtés, tüzelőkészítés, behordás	5	7,1	0	0,4	6	7,2
32	Vízhordás	0	0,8	0	,0	0	0,8
33	Mosás, vasalás	37	39,3	3	3,7	40	39,9
33.1	Kézi mosás, beáztatás, öblögetés	6	9,2	0	0,4	6	9,5
33.2	Mosás géppel	12	19,8	1	1,0	13	20,7
33.3	Teregetés, ruha leszedése	4	16,3	2	2,2	6	18,1
33.4	Vasalás	14	20,1	0	0,4	15	20,5
33.9	Egyéb, besorolhatatlan, általában	0	1,6	-	-	0	1,6
35	Élelmiszerek, mindennapi használati és fogyasztási cikkek vásárlása	23	53,1	0	0,5	23	53,1
35.1	Napi bevásárlás, üvegviszaváltás	19	50,6	-	-	19	50,6
35.2	Élelmiszerek nagy tételben való vásárlása	1	1,5	-	-	1	1,5
35.3	Újságvásárlás	0	1,0	-	-	0	1,0
35.4	Jegyvásárlás	0	0,2	-	-	0	0,2
35.5	Egyéb (papír-írószer, háztartási fogyóeszközök) vásárlása	0	0,7	-	-	0	0,7

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
35.6	Virág, ajándék vásárlása	0	0,7	-	-	0	0,7
35.7	A vásárolt holmik otthoni elpakolása	2	14,9	0	0,5	2	15,3
35.8	Háztartásvezetés, szervezési teendők	0	0,5	-	-	0	0,6
36	Tartós használati és fogyasztási cikkek vásárlása	1	2,2	-	-	1	2,2
39	Egyéb lakossági szolgáltatás igénybevétele	1	1,1	-	-	1	1,1
40	Ügyintézés	3	5,0	0	0,0	3	5,0
90	Várakozás	0	1,6	-	-	0	0,8
89.4	Közlekedés vásárlás, szolgáltatások igénybevétele, ügyintézés céljából	18	50,6	-	-	18	50,6
Átlag		309	97,8	13	17,2	322	97,9

Megjegyzés:

1. Az átlagos időtartamokat korrekciók nélkül számítottuk. Ez azt jelenti, hogy az átlagos időtartamok esetében az eredeti megoszlásokat közöljük. A gyermeknevelés költségeinek becslésekor ezen értékeknek csak a gyermek jelenlétére visszavezethető részével kalkuláltunk (lásd a tanulmány 2. fejezetét).
2. Az átlagos időtartamok ilyen részletezettségű bontásánál a felső fél százalékba eső értékek (outlierek) vizsgálatától eltekintettünk.
3. Ha a tevékenységek főcsoportjainak átlagos időtartama nem haladja meg a 10 percet, akkor nem bontottuk meg elemi tevékenységenként.

Jelmagyarázat: - a megfigyelt statisztikai jelenség nem fordul elő
0 a mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad

M3./b Közvetve a gyermeknevelésre fordított tevékenységek átlagideje és a tevékenységet végzők aránya a gyermekes háztartásokban

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
07	Építési szakmunkák	4	1,9	-	-	4	1,9
08	Festés, mázolás, tapétázás	2	0,9	-	-	2	0,9
09	Víz-, gáz-, központifűtés-szerelés	1	0,4	-	-	1	0,4
10	Villanyszerelés és távközlés-technikai szerelési munkák	0	0,1	-	-	0	0,1
11	Építőipari és szerelési segéd- és kiegészítő munkák	1	0,9	-	-	1	0,9
12	Faipari, asztalos és kárpitos munka. Bútorok, használati tárgyak készítése, valamint ezek javítása, összeállítása, szerelése	2	1,4	-	-	2	1,4
13	Gépjárművek szerelése, javítása, karbantartása	8	6,1	-	-	8	6,1
14	Háztartási gépe, szerszámok, híradás-technikai eszközök javítása, karbantartása	2	3,0	-	-	2	3,0
15	Ruhanemű, kiegészítő ruházati cikkek, lakástextiliák készítése, javítása	4	4,5	0	0,1	4	4,5
25	Egyéb, alkalmi jellegű fizikai munka	1	0,6	-	-	1	0,6
26	Ételek készítése, főzés, sütés, ételmelegítés, tálalás, csomagolás	104	92,7	3	6,1	107	93,0
26.0	Általában főzés, ételkészítés	2	2,8	-	-	2	2,8
26.1	Reggeli készítése	14	63,2	0	0,6	14	63,6
26.2	Kávé, tea elkészítése, melegítése, szódavíz készítése	3	27,0	1	2,6	4	29,1
26.3	Főzés előkészületi munkái	10	18,1	0	0,2	10	18,3
26.4	Ebéd főzés, melegítés	46	57,3	1	0,6	47	57,5

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
26.5	Vacsora főzése, melegítése	19	50,6	0	0,3	19	51,0
26.6	Sütés, sütemények, tészták, édességek készítése	5	6,2	0	0,3	6	6,6
26.7	Asztal terítése, tálalás	3	17,7	1	1,4	4	18,5
26.8	Ételek csomagolása	1	6,9	0	0,7	1	7,6
26.9	Egyéb, besorolhatatlan, általában	1	0,9	-	-	1	0,9
27	Mosogatás, törölgetés, edényrakás	38	81,3	1	2,0	40	81,6
27.0	Általában: a konyha rendbetétele	10	27,0	0	0,4	10	27,1
27.1	Mosogatás az edények eltörlésével vagy anélkül	27	71,6	1	1,5	28	72,5
27.2	Edények törölgetése, elrakása	1	4,0	0	0,2	1	4,2
27.3	Egyéb	0	0,7	-	-	0	0,7
27.9	Besorolhatatlan, általában	0	0,5	-	-	0	0,5
28	Ételek, élelmiszerek, nyersanyagok tartósítása, eltevése	3	2,2	-	-	3	2,2
29	Lakás, lakótér, közvetlen lakókörnyezet takarítása, rendezése	47	69,5	4	9,5	52	70,9
29.1	Ágyazás, kisebb rendrakással vagy anélkül	10	44,7	1	1,7	12	45,9
29.2	Takarítás, porszívózás, felmosás	26	39,0	0	0,6	27	39,2
29.3	Holmik rendezgetése, pakolása	6	15,9	0	0,7	7	16,6
29.4	Ablaktisztítás, nagytakarítás, bútorrendezés	4	2,5	-	-	4	2,5
29.5	Erkély, veranda, lépcsőház takarítása	0	0,8	-	-	0	0,8
29.6	Háztartási hulladék, szemét elkülönítése, lerakása	0	0,6	-	-	0	0,6
29.7	Egyéb, pl. szellőztetés	0	3,1	2	6,8	3	9,8
29.9	Besorolhatatlan, általában	0	0,4	-	-	0	0,4
30	Kert, udvar, járda, valamint a	20	21,8	0	0,5	20	21,9

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
	lakóépülethez tartozó kiegészítő helyiségek, melléképületek takarítása, rendbentartása, ápolása						
30.1	Seprés	2	5,0	0	0,3	2	5,3
30.2	Fűnyírás, locsolás, díszkert ápolása	8	9,5	0	0,1	8	9,5
30.3	Hóeltakarítás, jeges járda felszórása	0	0,1	-	-	0	0,1
30.4	Garázs, műhely, pince, padlás, szenes- és fűskamra, egyéb tárolók takarítása, az ott elhelyezett dolgok rendezése	4	4,2	-	-	4	4,2
30.5	Egyéb munka a ház körül	2	3,1	0	0,1	2	3,1
30.9	Besorolhatatlan, általában	4	4,3	-	-	4	4,3
31	Fűtés, tüzelőkészítés, behordás	7	8,6	0	0,4	7	8,6
32	Vízhordás	0	1,0	-	-	0	1,0
33	Mosás, vasalás	48	48,7	5	5,7	53	49,2
33.1	Kézi mosás, beáztatás, öblögetés	7	11,1	1	0,8	7	11,7
33.2	Mosás géppel	16	24,7	1	1,7	18	26,3
33.3	Teregetés, ruha leszedése	6	21,1	3	3,4	9	23,8
33.4	Vasalás	18	26,2	0	0,3	19	26,4
33.9	Egyéb, besorolhatatlan, általában	0	2,0	-	-	0	2,0
35	Élelmiszerek, mindennapi használati és fogyasztási cikkek vásárlása	25	57,7	0	0,3	25	57,7
35.1	Napi bevásárlás, üvegviszaváltás	20	55,0	-	-	20	55,0
35.2	Élelmiszerek nagy tételben való vásárlása	1	1,8	-	-	1	1,8
35.3	Újságvásárlás	0	1,0	-	-	0	1,0
35.4	Jegyvásárlás	0	0,4	-	-	0	0,4
35.5	Egyéb (papír-írószer, háztartási fogyóeszközök) vásárlása	1	1,1	-	-	1	1,1

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
35.6	Virág, ajándék vásárlása	0	0,4	-	-	0	0,4
35.7	A vásárolt holmik otthoni elpakolása	2	13,4	0	0,3	2	13,7
35.8	Háztartásvezetés, szervezési teendők	0	0,1	-	-	0	0,1
36	Tartós használati és fogyasztási cikkek vásárlása	1	2,6	-	-	1	2,6
39	Egyéb lakossági szolgáltatás igénybevétele	1	0,9	-	-	1	0,9
40	Ügyintézés	4	6,6	-	-	4	6,6
90	Várakozás	1	1,9	-	-	1	1,9
89.4	Közlekedés vásárlás, szolgáltatások igénybevétele, ügyintézés céljából	20	55,1	-	-	20	55,1
Átlag		344	98,5	14	18,7	358	98,6

Megjegyzés:

1. Az átlagos időtartamokat korrekciók nélkül számítottuk. Ez azt jelenti, hogy az átlagos időtartamok esetében az eredeti megoszlásokat közöljük. A gyermeknevelés költségeinek becslésekor ezen értékeknek csak a gyermek jelenlétére visszavezethető részével kalkuláltunk (lásd a tanulmány 2. fejezetét).
2. Az átlagos időtartamok ilyen részletezettségű bontásánál a felső fél százalékba eső értékek (outlierek) vizsgálatától eltekintettünk.
3. Ha a tevékenységek főcsoportjainak átlagos időtartama nem haladja meg a 10 percet, akkor nem bontottuk meg elemi tevékenységenként.

Jelmagyarázat: - a megfigyelt statisztikai jelenség nem fordul elő
0 a mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad

M4. Gyermek felügyeletére számított tevékenységek átlagideje és a tevékenységet végzők aránya a gyermekes háztartásokban

Tevékenység		Főtevékenység		Melléktevékenység		Összesen	
Kód	megnevezés	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)	Napi átlagos időráfordítás (perc)	A tevékenységet végzők aránya (%)
05	Szervezett (nappali, esti, levelező) oktatáshoz kapcsolódó egyéni tanulás, felkészülés	0	0,3	-	-	0	0,3
34	Idős vagy beteg ember testi gondozása, ellátása	0	0,3	-	-	0	0,3
37	Személyes szolgáltatások igénybevétele	0	0,5	-	-	0	0,5
48-88	Szabadidős és fiziológiailag kötött tevékenységek	14	9,9	9	8,2	23	12,0
89	Közlekedés, utazás – úticélok szerint	1	2,0	-	-	1	2,0
90	Várakozás, sorban állás	0	0,3	-	-	0	0,3
91	Egyéb családi jellegű tevékenység	0	0,8	-	-	0	0,8
93	Közlekedés, utazás – úticélok szerint	0	0,2	-	-	0	0,2
99	Ismeretlen	-	-	-	-	-	-
07	Építési szakmunkák	-	-	-	-	-	-
08	Festés, mázolás, tapétázás	-	-	-	-	-	-
09	Víz-, gáz-, központifűtés-szerelés	-	-	-	-	-	-
10	Villanyszerelés és távközlés-technikai szerelési munkák	-	-	-	-	-	-
11	Építőipari és szerelési segéd- és kiegészítő munkák	-	-	-	-	-	-
12-15	Javító- és karbantartómunkák (gépjárművek, háztartási gépek, ruhanemű stb.)	-	-	-	-	-	-
25-33	Főzés, mosogatás, takarítás és egyéb házkörüli munka	0	0,2	0	0,1	0	0,3

35-36	Élelmiszerek, mindennapi és tartós használati, ill. fogyasztási cikkek vásárlása	-	-	-	-	-	-
35.9	Válogatás, nézelődés vásárlás nélkül; egyéb (pl. üzletben körülnéz)	-	-	-	-	-	-
39	Lakossági szolgáltatás igénybevétele	-	-	-	-	-	-
40	Ügyintézés	-	-	-	-	-	-
41-45	Gyermek gondozása nevelése	0	0,2	-	-	0	0,2
43.5	Egyéb, pl. búcsúzkodás	0	0,2	0	0,2	0	0,4
Átlag**		16	12,7	9	8,3	25	14,9
05	<i>Szervezett (nappali, esti, levelező) oktatáshoz kapcsolódó egyéni tanulás, felkészülés</i>	0	0,4	-	-	0	0,4
34	<i>Idős vagy beteg ember testi gondozása, ellátása</i>	0	0,6	0	0,1	0	0,6
35.9	<i>Válogatás, nézelődés vásárlás nélkül; egyéb (pl. üzletben körülnéz)</i>	0	0,1	-	-	0	0,1
37	<i>Személyes szolgáltatások igénybevétele</i>	1	0,8	-	-	1	0,8
43.5	<i>Egyéb, pl. búcsúzkodás</i>	0	2,8	0	0,2	0	2,9
48-88	<i>Szabadidős és fiziológiailag kötött tevékenységek</i>	220	96,5	237	94,3	457	97,1
89	<i>Közlekedés, utazás – úticélok szerint</i>	17	23,1	-	-	17	23,1
90	<i>Várakozás, sorban állás</i>	1	2,2	-	-	1	2,2
91	<i>Egyéb családi jellegű tevékenység</i>	0	3,4	-	-	0	3,4
93	<i>Közlekedés, utazás – úticélok szerint</i>	0	0,9	-	-	0	0,9
99	<i>Ismeretlen</i>	-	-	-	-	-	-
07	<i>Építési szakmunkák</i>	-	-	-	-	-	-
08	<i>Festés, mázolás, tapétázás</i>	-	-	-	-	-	-
09	<i>Víz-, gáz-, központifűtés-szerelés</i>	-	-	-	-	-	-
10	<i>Villanyszerelés és távközlés-technikai szerelési munkák</i>	-	-	-	-	-	-

11	Építőipari és szerelési segéd- és kiegészítő munkák	0	0,1	-	-	0	0,1
12-15	Javító- és karbantartómunkák (gépjárművek, háztartási gépek, ruhanemű stb.)	-	-	-	-	-	-
25-33	Főzés, mosogatás, takarítás és egyéb házkörüli munka	1	0,5	0	0,2	1	0,7
35-36	Élelmiszerek, mindennapi és tartós használati, ill. fogyasztási cikkek vásárlása	-	-	0	0,1	0	0,1
39	Lakossági szolgáltatás igénybevétele	-	-	0	0,1	0	0,1
40	Ügyintézés	-	-	-	-	-	-
41-45	Gyermek gondozása nevelése	1	0,7	-	-	1	0,7
Átlag*		242	96,6	237	94,3	480	97,1

Megjegyzés: Az átlagos időtartamok ilyen részletezettségű bontásánál a felső fél százalékba eső értékek (outlierek) vizsgálatától eltekintettünk.

* A gyermek részvételével végzett tevékenységek a gyermek felügyeletére fordított időhöz sorolva.

** A gyermek részvételével végzett tevékenységek a közvetlenül a gyermeknevelésre fordított időhöz sorolva.

Jelmagyarázat: - a megfigyelt statisztikai jelenség nem fordul elő
0 a mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad